

जाणिवा मनाला होतात

श्रीमद् नामचैतन्य भानुदास

दि. १६-०६-२००९

दैनिक सकाळ, मुंबई यांच्या सौजन्याने

पंचज्ञानेन्द्रियांच्या आधारे मेंदूमार्फत मनाला पाच भिन्न प्रकारच्या जाणिवा होतात. या पाचही जाणिवा बाह्य जगत आणि मन यांच्यात अतूट बंध निर्माण करतात. मन अव्याहत बाह्य जगताशी निगडित राहतं. भाषा, गणित, विज्ञान, तंत्रज्ञान, कला, तत्त्वज्ञान इत्यादी विषयांचं ज्ञान मनाला बाहेरून मिळतं. मिळणाऱ्या या ज्ञानाची नोंद मन मेंदूतच करून ठेवतं. बाहेरून मिळालेल्या ज्ञानाच्या नोंदींच्या आधारेच मन अखंड विचार करत असतं. पूर्व नोंदींच्या आधाराशिवाय मन कोणताही विचार किंवा कल्पना करू शकत नाही. मन, मेंदू आणि शरीराचा विचार करता असं लक्षात येईल, की पंचज्ञानेन्द्रियांच्या जाणिवा मनाला होतात. मेंदूला कापलं, टोचलं, शिवलं तरीही जर कोणतीच जाणीव होत नाही, तर पंचज्ञानेन्द्रियांच्या जाणिवा तरी कशा होणार? जाणिवांच्या संवेदना मनाला असतात. मन ही संवेदनशील, संस्कारक्षम आणि भावनायुक्त अशी सूक्ष्म शक्ती आहे. ज्याप्रमाणे प्रसन्नता किंवा उदासीनता या भावना मनाला असतात, त्याचप्रमाणे ज्ञानप्राप्तीची इच्छा देखील मनालाच असते. कधी पंचज्ञानेन्द्रियांच्या जाणिवांतून सहजगत्या ज्ञान मिळतं तर कधी प्रयत्नपूर्वक ज्ञान मिळवावं लागतं. प्रयत्नपूर्वक करावयाच्या ज्ञानप्राप्तीसाठी मन एकाग्र करावं लागतं. त्यासाठी एकाग्रतेने ऐकावं, बघावं, वाचावं आणि लिहावं लागतं. दिवसभरात असंख्य आवाज, नाद, आपण ऐकत असतो. पण जर काही महत्त्वाचं संभाषण आपण लक्षपूर्वक ऐकलं असेल तर त्याची नोंद मेंदूत होते. एवढंच कशाला जर एखाद्याचं कुणाशी कडाक्याचं भांडण झालं असेल, तर त्याचीही नोंद मेंदूत झालेली असते. कारण ती दोघं मनापासून भांडलेली असतात. त्यामुळेच तर मानसिक ताप होतो. खरं तर, अशा वेळी मन चव्हाट्यावर येतं. याचं कारण असं की दोन देह भांडताना दिसतात, पण खरं भांडण असतं ते दोन मनांचं. एक मन आपलाच हेका दुसऱ्याच्या गळी उतरवण्याचा प्रयत्न करतं आणि अगदीच नाही जमलं तर दुसऱ्याच्या मनाला जास्तीतजास्त लागेल असं मनच शरीराच्या माध्यमातून बोलतं. मात्र एखादं गाणं किंवा धून आपल्या मनाला आवडली किंवा भिडली की कळत नकळत ते गाणं किंवा धून आपण गुणगुणत राहतो. आवड-नावड ही मनाला असते, मेंदूला नसते. हीच गोष्ट बघण्याची आणि वाचण्याची असते. जी गोष्ट मनाला आवडेल, पटेल किंवा एकाग्रतेने केली जाईल त्याच गोष्टीची नोंद मेंदूत होते. म्हणूनच मन कसं आहे? कुठे आहे? हे आपल्याला या सदरात पाहायचं आहे.